لە یادی مەرگی مارکس دا …
سەردار عەبدوڵا حەمە

کات دوو وەپێنج خولەکی دوانیو□□ی □□ژی ١٤ ی مارسی ١٨٨٣ مارکس لە سەر کورسیەکەی خۆی زۆر بە ئارامی سەری نایەوە دوا ترپەی لێدانی دڵی لە لێدان کەوت ، وەک ئەنگلس ووتی: “مرۆڤایەتی تەنها سەرێکی ئاسایی نێو سەرانی لە دەست نەدا بەڵکو گەورەترین سەری ناو هەموو سەرەکانی سەردەمی ئێمەی لە دەست دا ” .
تەرمەکەی مارکس لە ناو هەمان گۆڕی” جینی” هاوسەرو خۆشەویستی لە لەندەن لە ١٧ ی مارس دا نێژرا ، ئەو هاوسەرەی کە مارکس عەشقێکی بێ پایانی بۆی هەبوو وە ٢ ساڵ پێش خۆی بە هۆی نەخۆشی شێر پەنجەوە گیانی سپارد .

مارکس کە لە خێزانێکی ئایین پەروەری جولەکە لە دایک بووبوو بەڵام هەر زوو لە تەمەنی لاوێتیدا لە ناو خورافاتی دینی وکۆلتوری کۆنەپەرستانەی خێزانەکەی خۆی ڕزگار کرد . مارکس هەموو ساتەکانی ژیانی بە زیندانی کردن وبە نەفی کردن و دەربەدەری و هەژاری و برسیەتی بەسەر برد وە ژیانی خۆی بۆ خەباتی□کی ڕەواو مرۆڤ دۆستانە تەرخان کرد ، لە کاتێکا دکتۆرای هەبوو دەیتوانی بە مامۆستای زانکۆ دابمەزرێ بە ڵام نەیکرد ، تا توانی میتۆد وڕێگای ڕزگاری بەشخوروانی ناو کۆمەڵگای چەوسێنەرانەی سەرمایەداری وەک زانستێکی کۆمەڵایەتی بە سەلماندن بگەیەنێ و ئیرادەی زەوت کراوی مرۆڤ بۆ خۆی بگێڕێتەوە کە یەکسانی و ئازادیە . هەروەک خۆی باسی دەکا دونیا هەر نا بێت تەفسیر بکرێ بەڵکو دەبێ بیگۆڕی ئەمە جیاوازی سەرەکی مارکس بوو لە گەڵ زانایان و فەیلەسوفەکانی پێش خۆی .

ڕەخنە لە ئایدیوڵۆژیەکانی ئەڵمانی و ڕەخنە لە سۆشیالیستە یۆتۆپیەکانی فەرەنسا وڕەخنە لە ئابوریە ناسەکانی بەریتانیا بوون بە بەردی بناخەی ئەم زانستەی مارکس کە لەم بوارەدا توانی لێکدانەوەیەکی تەندروستی ماتریالیستی دیالکتیکی بۆ سروشت و ماتریالزمی مێژووی بۆ کۆمەڵگا بەرهەم بێنێ ، ئەوەی نیشان دا سەرچاوەو هۆکاری گۆرینی مێژوو بە هۆی ناکوکیە چینای□تیاکانەوە بووە .وە نیشانی دا شۆڕشی پرۆلیتاریا تەنها ڕێگایە بۆ نەمانی ناعەدالەتی لە سەردەمی سەرمایەداریدا.
بەڵام ئەم شۆڕشە حەتمی نیە هەروەک هەندێک ڕۆشنبیری ووردب□رژاوزی لای خۆشمان پووچەڵی لێکدانەوە کانی مارکس بەوە نیشان دەدەن (کە

گوایا مارکس وتوویەتی ئەم شۆڕشە حەتمیە بەڵام لە جیهانیشدا ڕووی نەدا بۆیە مارکسیزم تەنها ئایدیۆلۆژیایە ولە سەر ئەرزی واقیع جێ بەجێ ناکرێ) بەڵام کاکی ڕۆشنبیر ئەوەی لە بیر چووە کە بەشی سەرەکی ئایدیاکەی مارکس " پراکتیک" ە هەروەک لە پێشەوە باسم کرد مارکس خۆی ڕەخنەی لەو دیدگایانە دەگرت کە تەنها ڕەخنە لە واقع دەگرن بەڵام نایانەوێ بیگۆڕن تەنها تەفسیر کردنی واقیع گرنگ نیە گرنگ گۆڕینیەتی ، بۆیە ئەگەر پراکتیکی کۆمۆنیستی لە ئاردا نەبێ چەند چەوسانەوەش ڕووی لە سەر بێت شۆڕش حەتمی نیە .

یا هەندێک لەو ڕۆشنبیرانە بەرواردی مارکسیزم دەکەن بە ئایین کە لە کاتێکا مارکسیزم بۆ خۆی زانستە لە سەر بنەمای ناکۆکیە چینایەتیەکان دامەزراوە . ئەو کاتەی زانستی ئەلیکترۆنی و زانستی گەشە وگۆڕانی مرۆڤەکەی داروین لای مرۆڤایەتی وەک زانست دانیان پیا نرا زیاتر ڕاست وڕەوانی وهەقانیەتی زانستەکەی مارکسیان سەلماند ، بەڵام دینەکان پێچەوانەی زانستن و هەموو شتێک بە ڕەها دەزانن دەسکاری کردنی ووتەکانی خوا و پێغەمبەرەکان بە کوفر دەزانن ئەوەی ڕەخنە لە کتێبە سەماویەکان بگرێ یا ئیزافە بکا بەناورۆکەکەیان ئەوە کافر ومونافقە ، بەڵام زانستی مارکسیزم تەواو پێچەوانەیە ، دەکرێ ڕەخنەی لە بگری وبەی ئیزافە بکەی چونکە خودی مارکسیش واکردووە وە دوای مارکسیش ڕابەرانی تر هەر وایان کردووە بۆ نموونە : کاتێ مارکس ووتی مێژووی هەموو کۆمەڵگاکان مێژووی ناکۆکی چینەکانە بەڵام ئەنگلس هات ووتی جگە لە (کۆمەڵگەی کۆمۆنەی سەرەتایی) وە هەروەها لینین هات باسی لەوە کرد سەرمایەداری لەدوا قۆناخیدایە کە ئیمپریالیزمە و مارکس باسی نەکردبوو ..هتد.

دەتوانین بڵێین مارکس تەنها بیرمەندێکی گەورە نەبوو بەڵکو شۆڕشگێڕێکی گەورەش بوو، لێرەدا پێم باش بوو ووتەکەی ئەنگلس لە کاتی ناشتنی تەرمەکەی مارکسدا لە گۆڕستانی هایگێت بە نموونە بێنمەوە کە باس لەو داهێنانە زانستیە مەزنەی مارکس دەکا وە ئاماژە بە دوو شتی گرنگ دەکات کە هیچ کەس پێش خۆی ئەو باسەی نەکردووە ئەویش یاسای گەشە ی(تطور) مێژووی مرۆڤ و تیۆری زێدە بەها(فائض القیمة) بووە . وە باسی لەوەش کرد کە مارکس تەنها زانا وبیرمەندێکی گەورە نەبووە بەڵکو شۆرشگێڕیش بووە لە دوا قسەیدا ووتی " ناوی مارکس و وە نەمری مەسەلە کەی بە سەدەکانی دوای خۆی هەر دەمێنیتەوە ".

وە هەتا سەردەمی ئەمڕۆش ئەم ناکۆکیە چینایەتیانە کە مارکس باسی کردووە، وە سەرچاوە وهەکاری ئەم بارودۆخە خراپەیە کە کۆمەڵگای

مرۆڤایەتی دووچاری بووە، بۆیە زەمینە هەیە بۆ گۆڕینی ئەم بارودۆخەو ئەم قۆناخە مێژوویەش کە ململانێی چیانیەتی وناکۆکیەکان گەیشتوەتە ئەوپەڕی کە بە هۆی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی و سۆشیالیستیەوە دەکرێ ئەم دونیا پێچەوانەیە بگۆڕدرێ هەر بەم میتۆدو رێبازەی مارکس دەکرێ شۆرشی کۆمەڵایەتی پرۆلێتاریا لە سەردەمی ئەمڕۆدا کۆتایی بە هەموو مەینەتیەکانی ناو کۆمەڵگاکانی سەر ئەم گۆی زەویە بهێنێ.

سەردار عەبدوڵا حەمە

١٣ی مارسی ٢٠١٧